

quidem eatenus quis in malum insurgit, quatenus fiduciam habet ipsum repellendi et superandi. Ex quo facile colligitur, omnia, quæ spem erigunt et fovent, fovere simul audaciam, ejusque proinde causas appellari posse, ut amici, divitiæ, scientia, cordis calor, etc.

f) Tamquam audaciæ effectus haberi potest *tremor*, qui ut plurimum initio periculi et pugnæ hominem afficit, quatenus spiritus animales et sanguis ad cor confugiunt et quasi in se convolvuntur et densantur, ut vehementiori impetu erumpant.

g) Audaciæ opponitur timor, qui est *dejectio animi a malo terribili ac vix evitabili causata*. Etenim, cum grave malum imminet, conflictus quidam exurgit inter animi vires et malum: atque, si animus persentit, vires suas malum superare posse, audacia efflorescit; at si malum insuperabile existimat, ab illo obruitur dejiciturque animus, eritque timor.

h) *Ira est passio, qua animus vindictam quærit cum accensione sanguinis circa cor*. Namque, sicut audacia et timor respiciunt malum imminens, ita ira respicit malum jam incussum, estque quasi motus appetitus ad rependendum malum ei, qui sibi nocumentum intulit.

i) *Causæ iræ assignari queunt inter alias: 1.º contemptus*, nihil enim adeo motus iracundos excitat et acuit, sicut ea, quæ contemptu præ se ferunt; 2.º *contradictio*, quatenus qui alteri se opponit, sive corpore, sive animo, in eo excitat appetitum rependendi ei idem vel simile malum; 3.º *defectus proprius*, siquidem qui aliquem defectum habent, facile existimant ab aliis propter illum despici, ex quo facilitas iræ enascitur.

j) Ex ira oriuntur tamquam effectus: *delectatio quædam*, qua iratus animum demulcet rependendo malum ei, qui sibi prius intulit; *fervor* exæstuans et amarulentus, ex fluxu bilis simul cum motu sanguinis originem probabiliter ducens; *turbatio*, sive rationis, sive linguæ, sive vultus. Quibus, si nimia sit ira, accedit etiam *tremor* membrorum ex maxima

perturbatione et motu sanguinis et bilis: *taciturnitas* quandoque, quandoque vero *loquacitas* ex ira enascuntur, pro diversitate ejus intensitatis, ac præsertim pro diversitate conditionis et temperamenti personæ, quæ ira afficitur.

ARTICULUS SECUNDUS

De temperamentis.

Quoniam, ut non semel inuimus, passionum natura, motus et vehementia ex subjecti naturali *complexione* vel temperamento non parum pendet, horum naturam et diversitatem breviter attingere placet. Itaque

Quadruplex distingui solet temperamentum, juxta prædominantem in corpore humorem: quamvis enim quatuor præcipui humores semper permixti in homine reperiantur; at ex ipsis aliquis prædominium quoddam supra cæteros sibi vindicat, quo ex prædominio fundamentum desumit distinctio temperamenti in *phlegmaticum*, *melancholicum*, *sanguineum* et *cholericum* seu biliosum.

A) *Phlegmaticum* illud dicitur, in quo systema limphaticum prædominium obtinet. Qui huic subjicitur temperamento, impressiones nec vivide recipit, nec tenaciter retinet, nec in eas fortiter reagit; unde indifferentiam, otium et voluptatem mensæ maxime diligit. Imaginatio fere nulla vel frigida in eis viget; laborem abhorrent; virium et ingenii exercitium intensum et perseverans fugiunt; energia denique fere omni destituuntur, atque omnimodam quietem, tum corporis, tum animi, super omnia quærunt et diligunt.

a) *Characteres externi*: dignoscuntur ut plurimum ex corporis proceritate et plenitudine simul cum membrorum, præsertim vultus, quadam rotunditate; ex motus tarditate, ex vultus colore subalbo et cæruleis oculis; denique ex eo, quod vividitate (expresión), tum quoad oculos, tum quoad reliquas vultus partes, penitus fere privantur.

b) *Characteres morales*: Phlegmatici propensionem naturalem sortiuntur ad pigritiam, otiositatem, gulam, luxuriam. Horum ergo educatio et instructio eo maxime tendere debet, ut hæ passionēs et propensiones minuantur et moderentur, vitiaque ex eisdem emanantia convellantur et odio habeantur.

B) *Melancholicum* ex prædominio systematis venosi et jecoris efflorescit. Qui huic temperamento subjiciuntur, ad exteriora et sensibilia indifferentes sese ostendunt, sed multum in eis vigent et interna sensibilitas, et activitas intellectualis: in mundo interiori ac secum ipsis vivunt, cogitationibus propriis hærent, atque in eis defixi objecta undequaque et usque ad intima perscrutantur; unde, nimium ideis et cogitationibus propriis adhærescentes, non raro absurda animo complectuntur et peregrinas operationes prædiligunt. Vehementiores passionēs experiuntur; at eas intus quasi inclusas servant: in agendis prudenter et caute se habent.

a) *Characteres externi*: Corpus obtinent ut plurimum procerum, sed debile et siccum; vultus color pallidus ad fulvum vertens; facies prælonga et angulosa; oculorum acies inquieta et profunda, ipsorumque color nigricans; venas habent plenas et tumefactas; gressum lentum, tardum et ordinatum; nec raro curvato corpore incedunt.

b) *Characteres morales*: Qui huic temperamento subest, ad tristitiam quasi natus, terribilia, insolita et omnis generis pericula imaginatione versat; amat solitudinem; tumultus externos, societatem aliorum et oblectamenta abhorret. Profunda odia non raro concipit, quæ perseveranti, obstinata ac quasi frigida voluntate intus alit ac exequitur: facilis est ad suspicionem, ad invidiam et zelum, ad obstinationem, ad perfidiam, et præsertim ad vindictam præmeditatam.

C) *Sanguineum*. Ex prædominante systemate arteriarum et pulmonum nomen accipit. Magna in homine hujus temperamenti viget facilitas ad impressiones recipiendas: unde ad fletum et risum, ad mœrorem et lætitiā facilem se præbet, et absque labore et conatu ab uno ad aliud ex prædictis

transit. Gaudet tumultu, societate amicorum, poesi, musica et oblectamento luxuriæ et mensæ; fiducialiter agit, audaciam ostendit, quia imaginatione, potius quam ratione et reflexione in agendo utens, pericula et difficultates non satis perpendit: plurima vult simul peragere, sed nihil fere constanter et ex integro.

a) *Characteres externi*: Hujus temperamenti homo pulchro potitur corpore pulchraque facie; membra habet bene disposita, nec nimis plena, nec debilioris habitus; vultus colorem rubicundum, oculos vivos et significatione (expressión) vigentes, sicut et universam figuram, quæ vivacitate quadam pollet; motus tandem habet veloces et liberos cum membrorum quadam agilitate et flexibilitate.

b) *Characteres morales*: Propensionem habent sanguinei ad benevolentiam, amorem, abnegationem sui propter proximum et Deum, commiserationem et liberalitatem; sed simul facile cedunt inconstantia, iracundia, gulæ, at præsertim luxuriæ et vanitati; quæ postremæ passionēs constituunt quasi characterem peculiarem hujus temperamenti quoad moralem ordinem.

D) *Cholericum* seu *bilosum*. Ex prædominio bilis ac fluidi nervei exurgit temperamentum hocce; unde et nerveum seu potius *nerveo-bilosum* nuncupari posset. Vigent in eo non solum receptivitas impressionum, sed et interna reactio in eas. Unde ad magna et difficilia fertur animus cholericus, vehementiores affectus in seipso fovens et ad objecta applicans. Ingenio pollet, in scientiis præcellit, alta et metaphysica libentius speculatur; meditationibus et mentis acie acriter objectis defigitur; a proposito semel arrepto non facile discedit; constantiam in agendis diligit, ac operatur voluntate forti, vehementi et firma.

d) *Characteres externi*: Corpus habet nec magnum nec crassum, sed potius parvum, tenue et gracile; at ossa, venæ et muscula multum se produnt ac vigent; vultus color pallidus et subfuscus, oculi fulgidi et micantes, capilli nigri coloris; ac demum præ nimia sensibilitate membrorum motus

rapidi, continui, ac quandoque convulsivi hominibus hujus temperamenti insunt.

b) *Characteres morales*: Cholericus seu biliosus magna et præcellentia in omnibus quærit et ambiunt: si naturali propensione cedant, dominandi cupiditate facile abripiuntur: fama, apparatus luxus, honoribus et dignitatibus gaudent, eaque voluntate constantissima, dominatrice ac inflexibili quærit et sibi parant. Unde non immerito dici potest, hocce temperamentum ambitione insigniri, sicut sanguineum amorè, estque quasi rerum et celeberrimorum hominum proprium: nam, si præcellentiam in scientiis et artibus quærat, sapiens evadet; si in bello, magnus dux; si in politiciis, magnus rex et facile tyrannus.

Præ oculis tamen habere oportet, hujusmodi temperamta ac proinde ipsorum characteres aut nunquam, aut raro *pura* in homine inveniri, sed alia aliis ad infinitos ferme gradus permixta et complicata, adeo ut de eisdem, non secus ac de hominum figura et vultu, dici possit, impossibile esse inter hominum millena et centena millia duos reperire, qui idem omnino temperamentum sortiantur.

Observandum similiter, ea, quæ de temperamentis, sive puris, sive mixtis, dicuntur, quoad characteres præsertim morales accipienda esse, quatenus eis insunt inclinationes vel propensiones ad hanc vel illam rem; quæ tamen inclinationes per educationem, per remedia, quæ religio christiana exhibet, per voluntatem liberam et per habitus contrarios, non solum moderari possunt ac impediri, ne actibus sese exerant, sed minui etiam atque in contraria verti.

Quinimmo etiam scire oportet, non solum morales causas, ut nunc dixi, sed physicas quoque in temperamta influere. Videmus etenim, ex variatione cibi et potus, ex progressu ætatis, ex diversa consuetudine vivendi cum multis aliis circumstantiis, maxime vero ex variatione loci et climatis, temperamta plurimum modificari ac transformationes subire.

Corollaria:

Primum: *Ergo passiones utilitatem homini afferunt, si*

per rationem moderentur ac dirigantur. Siquidem, quamvis ex seipsis moralitatem non includant, sed solum quatenus rationi et voluntati subduntur, at vires et energiam hujus fovent et augent, sicut et rationis, cujus attentionem et vehementiam defigunt et juvant. Ex passionibus enim quasi stimulis quibusdam homo incitatur ad agendum, quæ si abessent, homo iners permaneret, nec quidquam magni et ardui suscipere auderet.

Secundum: *Ergo hominis operationes dijudicandæ non sunt ex phrenologiæ phænomenis.* Nam, si propensiones ex indole vel temperamento emanantes penitus impediri queunt quoad exercitium, immo inclinationes moderari, imminui ac transmutari possunt, rationi simul ac religioni plane adversatur, qui hominis actus morales ex phrenologicis indiis præjudicat.

SCHOLIUM

D. Thomas eam videtur amplecti sententiam, corpoream passionum sedem, vel saltem præcipuum earumdem organum, esse cor: at, si ea, quæ de temperamentis diximus, conferantur cum his, quæ de re hac phrenologia et physiologia docent, probabilius videtur, passionum sedem seu organa, non in solo corde, sed in jecore etiam, medulla spinali, cerebello, pulmonibus aliisque visceribus reponenda esse.